

чин ће се тачније моћи да утврди биолошко порекло и олакшају дилеме до којих може доћи у спорним случајевима.

Ова исцрпна упоредноправна студија која је обухватила многе спорне проблеме из области односа родитеља и деце, својом солидношћу и обимним подацима може врло корисно да послужи приликом доношења наших нових прописа из области породичног законодавства.

Љиљана Андрић

Др Миодраг Трајковић: ПРАВНИ ОДНОСИ КОД КОМИСИОНЕ КУПОВИНЕ И ПРОДАЈЕ РОБЕ У НАШЕМ УПОРЕДНОМ ПРАВУ, БЕОГРАД 1969. ИНСТИТУТ ЗА УПОРЕДНО ПРАВО, МОНОГРАФИЈА (45)

Предмет ове монографије су правни односи који настају на основу уговора о комисионој куповини и продаји робе. Основну структуру рада, поред увода, чине три дела: I део: Појам комисиона, историјски осврт и однос комисиона према заступништву; II део: Однос између комисионара и комитента код комисиона о куповини и продаји робе; и III део: Однос између комитента и трећег лица код комисиона о куповини и продаји робе.

У уводу, дају се опште напомене о институту комисиона као специфичном посредничком уговору и указује се на његову актуелност у савременом трговачком промету као и на тешкоће у излагању ове материје, с обзиром на неуједначеност правних решења у упоредноправној теорији и пракси.

Југословенско позитивно право регулише уговор о комисиону већим бројем прописа, а у пракси овај уговор најчешће закључују извозно-увозна предузећа. Међутим, прецизно правно регулисање комисиона не налазимо у нашем праву. Стога судови користе одговарајућа правна правила у аброгираним прописима старе Југославије на основу Закона о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. год. за време непријатељске окупације. Хрватски трговачки закон је најцеловитије нормирао односе из комисионог посла.

Полазећи од полемичког карактера уговора о комисиону, аутор указује на основну идеју свог рада, а то је таква правна конструкција уговора која показује оригиналност комисиона и суштинско разликовање од мандата и агентуре.

У првом делу излажу се сврха и корисност комисионог посла опште и улога коју има у капиталистичкој привреди и нашем привредном праву. Комисион у капиталистичкој привреди, у крајњој линији, функционише као инструмент прерасподеле дела вишка вредности међу капиталистима, суштински се разликујући од улоге коју има у нашем правном промету. С обзиром на друштвену својину робе која је предмет комисионе купопродаје и друштвена правна лица која се могу бавити комисионим пословима (изузетно, то могу бити и физичка лица — продаја у комисионој радњи), овај уговор у нашем привредном праву функционише у складу са општим принципима нашег привредног система, омогућујући што правилнију расподелу добара.

Одређивање појма уговора о комисиону, и његово разликовање од сличних правних института, поред теоријског интереса изазива и одређене практичне последице. Наша правна теорија, законодавство и судска пракса јединствени су у дефинисању основне карактеристике овог уговора, а то је деловање комисионара »progrgio nomine«, а за рачун комитента. Већина законодавстава у свету и правних писаца сматра овај елемент као differentia specifica комисионог посла. Оваква решења налазимо у законским текстовима многих земаља: Швајцарске, Аустрије, СССР, Јапана, Белгије итд. Италијански грађански законик дефинише комисион

као мандат без заступања, што значи да комисионар постаје директно обавезан према трећем лицу, дакле делује »suo nomine«. Енглеско и америчко право имају установу агенсу која подразумева „... деловање за рачун другог с намером да се створе правни односи између мандата, комитента или господара посла (принципала) и неког трећег лица.”

Међутим, код практичног закључења комисионог посла у нас, долази често до неспоразума између привредних организација и идентификовања комисиона са другим уговорима. Стога, примећује аутор, исправно је упућивање Врховног привредног суда на правилно тумачење уговора о комисиону, односно тумачење воље саговорача, без обзира што је такав уговор формално закључен између „купца” и „продавца”. Да би се избегли спорови и нејасноће у карактеру права и обавеза уговорних страна, аутор предлаже да се при закључењу овог уговора унесе клаузула „у своје име и за рачун друге стране” и на тај начин, одређујући основну правну конструкцију тог односа, отклони конфузија са сличним пословима.

Полазећи од три битна елемента у објашњењу појма комисионог посла: а) начин деловања комисионара, б) садржина комисионог налога, и в) онерозност уговора, аутор даје детаљан упоредноправни преглед тумачења и решења законодавства и судске праксе поводом наведена три елемента.

У историјском осврту дати су историјски развојни облици и правне промене извесних сродних института почев од грчког античког права, римског права и средњег века, који би помогли у истраживању настанка комисиона. У том делу, пажња је усредсређена на историјску утврђивање веза и препознавање елемената комисионог посла у оквиру установе заступништва из кога и потиче правно-техничко осамостаљење комисиона. До законског регулисања овог уговора долази тек крајем XVIII и почетком XIX века у трговачким и грабанским законцима.

У трећој глави: однос комисиона према заступништву, излажу се и схватања о правној природи комисиона, што омогућује непосредно поређење правних обележја ова два института. Приказујући различите концепције комисиона велиг броја правних писаца, аутор заузима изричит став да комисион није мандат и да су: а) деловање комисионара »proprio nomine« и б) трговачки посао као предмет уговора о комисиону основни елементи који их разликују. Исто тако, комисион је различит и од агентуре и мешетара. Стога сматра да је комисион посебан уговор трговачког права. Међутим, одавајући комисион од мандата, аутор се опредељује за такву правну конструкцију комисиона која представља верзију француске теорије »représentation imparfaite« код које комисионар, делујући proprio nomine и обавезујући се лично, истовремено, зависно од contemplatio domini, обавезује и налогодавца, што практично значи да треће лице добија право директне тужбе по избору против комисионара или комитента, а налогодавац, поред комисионара и против трећег лица. Овакав облик модерног непотпуног заступништва има предности над потпуним заступништвом, јер појачава обезбеђење извршења уговора и комитенту и трећем лицу у комисионом послу.

У друга два дела рада, следећи консеквентно наведено схватање комисионог уговора, аутор разрађује правне односе између саговорача, конкретно на плану комисионе куповине и продаје робе. Комисионар, по налогу комитента, закључује у своје име а за рачун налогодавца, уговор о куповини и продаји робе, на основу којег настају правни односи између комитента и комисионара. У моменту закључења конкретног купопродајног уговора комисионара и трећег лица, заснивају се правни односи: а) између комисионара и трећег лица и на основу непотпуног заступништва; б) правни однос између комитента и трећег лица. Од посебног правнотеоријског интереса је излагање односа између комитента и трећег лица, с обзиром на чињеницу да је реч о субјектима који нису непосредни саговорачи. Аутор сматра да директан правни однос између комитента и трећег лица, дакле и право директне тужбе комитента против трећег лица и

vice versa, настаје у моменту закључења купопродајног уговора између трећег лица и комисионара. Концепцију директног правног односа комитента и трећег лица аутор доследно заснива на теорији непотпуног заступништва, за коју се одредио код дефинисања правне природе уговора о комисиону. Ова теорија решава, по мишљењу аутора, поред питања директне тужбе комитент—треће лице и обрнуто и проблем својине код куповног комисиона. Међутим, већина писаца и законодаваца у упоредном праву негирају постојање директног односа комитент—треће лице (изузев код стечаја комисионара), с обзиром на принцип релативности уговора, сматрајући да је за комитента уговор између комисионара и трећег лица »res inter alios acta«, као што је и за треће лице уговор између комитента и комисионара. Негирање директног правног односа комитент—треће лице се институтом цесије. Ово решење прихватају већина континенталних права као и позитивно југословенско право. Међутим, англо саксонско право код установе undisclosed agency, признаје директан правни однос између лица која би у континенталном праву одговарала комитенту и трећем лицу. Стога је овој установи посвећена значајна пажња, јер се концепцијом приближава ауторовом схватању комисиона. На крају, изложена су правна објашњења теорије о непотпуном заступништву код комисионог уговора и целисходност и правна прихватљивост предложене теорије за наше позитивно право.

У закључку се резимирају основна питања у вези комисионог посла и дају следећи ставови: 1) комисион води порекло из периода развијеног средњег века; 2) правну природу комисиона најадекватније објашњава теорија непотпуног заступништва; 3) комисиони посао је веома чест уговор робног промета у нас, посебно у спољнотрговинском промету; 4) постоји потреба за доношењем новог закона који би свестрано регулисао правна питања из комисиона.

Исто тако, истиче се реална могућност за светску унификацију овог института приближавањем решења континенталног и англоамеричког система на основу правне конструкције непотпуног заступништва.

Весна М. Јанковић

Др Марија Радовановић—Вучковић: ЗАСТУПНИШТВО У ГРАБАНСКОМ И ПРИВРЕДНОМ ПРАВУ БЕОГРАД, 1969, ИНСТИТУТ ЗА УПОРЕДНО ПРАВО, МОНОГРАФИЈА (47)

Овај рад представља докторску дисертацију браћену 1965. год. на Правном факултету у Београду.

Заступништво се дефинише као начин предузимања правних послова у име и за рачун другог, при чему аутор разликује заступништво као начин деловања за другог од правних односа који садрже овлашћење за заступање.

У првој глави „Потреба за заступањем и историјат његовог настанка и развој“ изложени су мотиви законодавца за прихватање установе заступништва и дати историјски разлози и правне предности заступништва.

Заступање пословно неспособних лица је први појавни облик заступништва, којим је дата могућност посредног учешћа у правном промету оним субјектима права који својим властитим изјавама воље не могу да остварују права и обвезе. Заштита имовине одсутних лица, непознатих наследника као и заштита у другим случајевима када то захтевају правичност и интереси лица која из објективних или субјективних разлога нису у могућности да их штите, за законодавца су разлози да непосредно обвезе друга лица у својству заступника.

Међутим, афирмација принципа заступања у теорији и пракси, као једног од основних начела модерног имовинског права и његово паралелно